

ГЛУХІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ОЛЕКСАНДРА ДОВЖЕНКА

Навчально-науковий інститут філології та історії
Кафедра історії, правознавства та методики навчання

СИЛАБУС навчальної дисципліни УКРАЇНСЬКЕ ІСТОРИЧНЕ КРАЄЗНАВСТВО: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Освітній рівень	другий (магістерський)
Статус дисципліни	цикл професійної підготовки, вибіркова
Освітньо-професійна програма	Історія
Галузі знань	03 Гуманітарні науки
Спеціальність	032 Історія та археологія
Обсяг дисципліни	4 кредити ECTS (120 академічних годин)
Види аудиторних занять	лекції, практичні заняття
Форми контролю	залік

Інформація про викладачів

Викладач	Прокопчук Віктор Степанович, доктор історичних наук, професор
Контактний телефон	+380964576009
E-mail:	viktam@i.ua
Профайл викладача	http://nnifi.gnpu.edu.ua/prokopchuk/
Викладач	Голуб Анжеліка Анатоліївна, асистент
Контактний телефон	+380666064562
E-mail:	kolienko.a@gnpu.edu.ua
Профайл викладача	http://nnifi.gnpu.edu.ua/kolienko-anzhelika/
Консультації	Консультації в день проведення лекцій / практичних занять (за попередньою домовленістю). Також можливі консультації через електронну пошту та в Google Classroom

Глухів – 2024

Анотація курсу

Метою викладання навчальної дисципліни «Українське історичне краєзнавство: теорія і практика» є формування в майбутніх фахівців історії та суспільствознавчих дисциплін знань і навичок щодо теоретичних, методичних проблем історичного краєзнавства, його розвитку в Україні, ознайомлення з основними джерелами з історії рідного краю.

Предмет навчальної дисципліни включає в себе вивчення мети, завдань, функцій, видів і напрямів історико-краєзнавчої діяльності, розвитку історичного краєзнавства в Україні, методів і форм опрацювання краєзнавчого матеріалу, археологічних, етнографічних, архітектурних, мистецтвознавчих, топонімічних і інших пам'яток, пов'язаних із місцевою історією, зміст краєзнавчої роботи в вищих і середніх учбових закладах.

Завдання навчальної дисципліни:

- визначення основних етапів розвитку історичного краєзнавства;
- ознайомлення з теоретичними, методичними проблемами історичного краєзнавства;
- вивчення основних групи джерел із історичного краєзнавства: писемні, речові та усні;
- опанування методики краєзнавчої роботи в учбових, наукових і державних закладах усіх рівнів;
- удосконалення навичок історичного дослідження, шляхом пошуково-краєзнавчої роботи;
- формування в студентів основних знань, умінь історико-краєзнавчої роботи в школі по відбору, аналізу та систематизації необхідного матеріалу.

Вихідні та основні навчальні компетенції.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **знати:**

- основні теоретичні положення історичного краєзнавства;
- джерела історико-краєзнавчих знань;
- краєзнавчі чинники історичного розвитку;
- процеси розвитку природи, населення, господарства та суспільно-політичного життя певних народів у різні періоди її історичного минулого;
- причинно-наслідкові зв'язки між різноманітними явищами та процесами, що відбувалися протягом історичного розвитку;
- головні закономірності формування та розвитку територіальної організації суспільства;

У результаті вивчення даного курсу студент повинен **уміти:**

- аналізувати трансформації природних умов країни, вплив природних умов і ресурсів на формування та розвиток суспільства;
- охарактеризувати історико-краєзнавчі умови розвитку населення країн світу;
- аналізувати розвиток економіки країн світу, їх територіальну організацію в минулі історичні епохи;
- охарактеризувати історичні етапи формування територій різних країн, трансформації кордонів держав і меж адміністративно-територіальних одиниць;
- працювати з географічними картами, атласами та іншими джерелами історико-краєзнавчої інформації.

Місце в структурно-логічній схемі підготовки фахівців. Вивчення дисципліни «Українське історичне краєзнавство: теорія та практика» студентами включає формування базових наукових знань щодо розвитку історичного краєзнавства в Україні. Форма контролю – залік.

Міждисциплінарні зв'язки курсу виявляються в інтеграції історичних, географічних, соціологічних і економічних знань для аналізу взаємодії людства з навколишнім середовищем у різні історичні епохи.

Формування компетентностей, результатів навчання

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні задачі дослідницького та інноваційного характеру в сфері історії.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК02. Здатність спілкуватися українською та іноземною мовами в освітньому процесі, усно та письмово, а також дотримуватись принципів психології та педагогіки під час проведення, презентації результатів досліджень історичного характеру.

ЗК03. Здатність до проведення самостійних досліджень, пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних першоджерел та історіографічної традиції; оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК06. Здатність використовувати сучасні методики та цифрові технології в освітньому процесі та при здійсненні досліджень історичного характеру.

ЗК07. Здатність діяти на основі етичних міркувань, працювати в міжнародному контексті, дотримуватися наукової доброчесності в професійній, науково-дослідницькій діяльності та приймати обґрунтовані рішення.

ЗК08. Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК07. Здатність до розроблення й реалізації оригінальних форм та методик викладання історії з використанням історичних джерел у науково-дослідній роботі і в освітньому процесі закладів фахової передвищої та вищої освіти.

ФК08. Здатність працювати в міжнародному контексті і реалізовувати спільні проекти у сфері історії з європейськими та євроатлантичними інституціями.

ФК09. Здатність модифікувати, адаптувати, проєктувати методи та розробляти методику науково-дослідницької діяльності у сфері історії з використанням сучасних цифрових інструментів та ІТ-технологій.

ФК10. Усвідомлення принципів академічної доброчесності та норм професійної етики.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПР02. Здійснювати рецензування, коментування, анотації державною та іноземною мовами наукових, науково-популярних, освітніх та публіцистичних текстів, які стосуються питань історії та археології.

ПР03. Розробляти й реалізовувати історичні та міждисциплінарні проєкти з урахуванням сучасних методологічних та історико-філософських підходів, а також здатність до безперервного саморозвитку та самовдосконалення побудови кар'єри.

ПР04. Застосовувати у професійній діяльності у сфері історії та археології сучасні цифрові інструменти та ІТ-технології для пошуку, збереження і оброблення інформації, у т. ч. для виконання наукових досліджень і реалізації освітніх та інноваційних міжнародних проєктів.

ПР05. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері історії та археології, висувати та перевіряти гіпотези, обирати методи дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки.

ПР07. Зрозуміло і недвозначно доносити власні знання, висновки з питань історії до фахівців і нефахівців, зокрема до здобувачів освіти, дотримуватись основних принципів академічної доброчесності, зокрема, у процесі демонстрації власного наукового доробку та позиціонування себе як фахівця.

Особливості опанування освітнього компоненту під час дистанційної форми навчання

Опанування освітнього компоненту “Українське історичне краєзнавство: теорія та практика” під час дистанційного навчання має свої особливості, котрі можна виділити в кількох аспектах. По-перше, технологічні засоби, такі як платформи для Zoom, Google Classroom, Meet тощо, дозволяють забезпечити інтерактивність і доступ до освітніх матеріалів. Важливо обрати інструменти, котрі підтримують візуалізацію картографічних даних і історичних карт. По-друге, необхідно адаптувати традиційні навчальні матеріали до формату онлайн-освіти, що може включати створення відеолекцій, інтерактивних презентацій, електронних підручників і використання віртуальних екскурсій. Третій аспект стосується методів навчання. Дистанційне навчання вимагає застосування нових методів викладання, таких як проєктна діяльність, групові роботи в віртуальному середовищі, обговорення в чатах і форумах, що сприяє активному залученню студентів у освітній процес. Четвертий аспект – це самостійна робота студентів. Вони повинні більше часу приділяти самостійній роботі з джерелами, історичними картами та літературою, тому важливо надавати чіткі інструкції та рекомендації щодо виконання завдань. П’ятий аспект стосується оцінювання знань і навичок студентів в умовах дистанційного навчання. Воно може бути складнішим, тому необхідно розробити нові критерії оцінювання, котрі враховують специфіку онлайн-формату, наприклад, використання тестів, презентацій та інших форм контролю.

Дистанційне навчання вимагає гнучкості та креативності як від викладачів, так і від студентів, а також адаптації традиційних методів до нових умов навчання.

Технічне й програмне забезпечення /обладнання: вивчення курсу передбачає використання сучасних прикладних програм і застосунків: Windows 7-11, Google Chrome, MS Office 2010-2018; OpenOffice.org (11); Google classroom, Google meet, Zoom; доступ до інституційного репозитарію бібліотеки університету.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: Сіверщина, Чернігівщина, Сумщина, історичне краєзнавство, регіон, край, біографістика, просопографія, ландшафт, картографія.

Структура залікових кредитів курсу

Назва теми	Кількість годин, відведених на:		
	Аудиторні заняття		Самостійна робота студентів (СРС)
	лекції	практичні	
Змістовий модуль І. Теоретико-практичні засади історичного краєзнавства в Україні			
Тема 1. Історичне краєзнавство як невід’ємна частина історичної науки.	2/2	0	6/5
Тема 2. Джерела історичного краєзнавства.	2/2	0	6/7
Тема 3. Методи історико-краєзнавчих досліджень.	2	0	5/7
Тема 4. Становлення краєзнавства як науки XIX – початок XX ст.	2	2	5/7

Тема 5. Значення археологічних пам'яток для вивчення історії краю.	0	2	5/7
Тема 6. Усні джерела історичного краєзнавства.	0	0/2	5/7
Тема 7. Значення ономастики та її розділів для історичного краєзнавства.	0	2/2	6/7
Тема 8. Музеї та архіви в українському краєзнавстві.	0	2	6/7
Змістовий модуль II. Історичне краєзнавство Глухівщини			
Тема 9. Глухів і Глухівщина до XVII століття.	2	0	6/7
Тема 10. Глухів і Глухівщина в подіях Національно-визвольної війни 1648–1657 рр.	2	0	5/7
Тема 11. «Глухівський період» історії гетьманської України.	0	2	5/7
Тема 12. Столичне місто Глухів і Глухівщина в II половині XVIII століття.	0	2	5/7
Тема 13. Руйнування та повне знищення населених пунктів Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр.	0	2	7/7
Тема 14. Партизани Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр.	0	0	6/7
Тема 15. Історичне краєзнавство Глухівщини в незалежній Україні.	0	2/2	6/7
Тема 16. Відомі історики та краєзнавці Глухівщини.	2	0	6/7
Разом за семестр	14/4	16/6	90/110

Зміст лекційного курсу

Номер теми	Перелік тем лекцій, їх анотації*	Кількість годин	
		денна	Заочна
Змістовий модуль I. Теоретико-практичні засади історичного краєзнавства в Україні			
1.	Лекція 1. Історичне краєзнавство як невід’ємна частина історичної науки 1.Предмет дисципліни «Українське історичне краєзнавство: теорія та практика». 2.Завдання та функції історичного краєзнавства. 3.Зв'язок історичного краєзнавства з іншими науками. 4.Роль дисципліни «Українське історичне краєзнавство: теорія та практика» в розвитку майбутнього педагога.	2	2
2.	Лекція 2. Джерела історичного краєзнавства 1.Групування, типологія та систематизація джерел. 2.Друковані та архівні писемні джерела, статистичні та картографічні матеріали. 3.Речові джерела та матеріальна культура. 4.Усні джерела. 5.Етнографічні та фольклорні джерела.	2	2

	6.Ономастика в історичному краєзнавстві: мовні джерела, топоніміка.		
3.	Лекція 3. Методи історико-краєзнавчих досліджень 1.Використання загальнонаукових методів у історико-краєзнавчих дослідженнях. 2.Використання історичних методів у краєзнавчих дослідженнях. 3.Застосування методики просопографії в історико-краєзнавчих дослідженнях. 4.Застосування методики біографістики в історико-краєзнавчих дослідженнях.	2	
4–5.	Лекція 4–5. Становлення краєзнавства як науки XIX – початок XX ст. 1.Виділення історичного краєзнавства в окрему галузь історичної науки. В. Антонович і М. Костомаров. 2.«Обласництво» як метод краєзнавчих досліджень у працях історико-краєзнавчої школи В. Антоновича. 3.Історико-краєзнавчі студії Львівської школи М. Грушевського. 4.Краєзнавство України в період національно-визвольних змагань (1917–1921 рр.). 5. Сучасні краєзнавчі установи України.	2	
Змістовий модуль II. Історичне краєзнавство Глухівщини			
6.	Лекція 6. Глухів і Глухівщина до XVII століття 1.Заселення території міста Глухова та Глухівщини за матеріалами археологічних досліджень. 2.Розвиток ремесел, торговельних зв'язків Глухова в давню добу. 3.Глухівське удільне князівство. Перехід південно-західної частини Глухівського князівства до складу Литви. 4.Передача Глухівських земель до складу Польщі.	2	
7.	Лекція 7. Глухів і Глухівщина в подіях Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. 1.Загальна характеристика Національно-визвольної війни. Події 1648–1657 рр. 2.Події початку Руїни в 1658 та 1659 рр. 3.Глухівська облога 1664 р. 4.Підписання Глухівських статей 1669 р.	2	
8.	Лекція 8. Відомі історики та краєзнавці Глухівщини 1. Я. Кривко. 2. В. Заїка. 3.М. Часницький. 4. В. Белашов. 5. Ю. Коваленко.	2	
Разом		14	4

Зміст практичних занять

Номер теми	Тема практичного заняття	Кількість годин	
		Денна	Заочна
Змістовий модуль I. Теоретико-практичні засади історичного краєзнавства в Україні			
1.	Практичне заняття 1. Значення археологічних пам'яток для вивчення історії краю 1.Класифікація пам'яток. Система охорони пам'яток.	2	

	2.Державна охорона археологічних пам'яток. Закон України про культурну спадщину. 3.Археологічна карта Глухівщини. Археологічні дослідження території Глухова та околиць. 4.Речові джерела з історії Глухова та Глухівщини.		
2–3.	Практичне заняття 2–3. Усні джерела історичного краєзнавства 1.Основні принципи та методи топоніміки. Топоніміка Сумщини та Глухівщини. 2.Ономастика. Відображення в прізвищах рис характеру, виробничої діяльності людей. Особливості прізвищ Сумщини та Глухівщини. 3.Пам'ятки усної народної творчості та їх роль у вивченні краю. <i>Індивідуальні завдання</i> 1. Розповісти про топоніміку населеного пункту звідки родом / де проживаєте. 2. Дослідити історію власного прізвища, висловити припущення / знайти підтвердження походження прізвища.	0	2
4.	Практичне заняття 4. Значення ономастики та її розділів для історичного краєзнавства 1.Значення топоніміки для дослідження минулого краю. 2.Гідроніміка та її внесок у вивчення історії. 3.Ороніміка та її значення для вивчення історії. 4.Етніміка та рішення історичних завдань.	2	2
5.	Практичне заняття 5. Становлення краєзнавства як науки XIX – початок XX ст. 1.Всеукраїнський археологічний комітет (1924–1933 рр.). 2.Перша Всеукраїнська конференція краєзнавчих товариств. 3.Поновлення краєзнавчої роботи в повоєнний період. Розвиток краєзнавства в 50-ті–70-ті роки XX століття. 4.Історичне краєзнавство в умовах перебудови. Посилення інтересу до минулого. Розкриття архівів.	2	
6.	Практичне заняття 6. Музеї та архіви в українському краєзнавстві 1.Історія розвитку музеїв у Україні. 2.Класифікація музеїв і фонди. 3.Архіви як джерело вивчення історії рідного краю. 4.Особливості праці в архівах.	2	
Змістовий модуль II. Історичне краєзнавство Глухівщини			
7.	Практичне заняття 7. «Глухівський період» історії гетьманської України 1.Перенесення столиці з Батурина до Глухова. 2.Діяльність гетьмана Івана Скоропадського (1708–1722 рр.). Перша Малоросійська колегія (1722–1727 рр.), її завдання та функції. 3.Гетьманування Данила Апостола (1727–1734 рр.). 4.Правління «Гетьманського уряду» (1734–1750 рр.).	2	
8.	Практичне заняття 8. Столичне місто Глухів і Глухівщина в II половині XVIII століття 1.Гетьманування Кирила Розумовського (1750–1764 рр.). 2.Правління другої Малоросійської колегії (1764–1767 рр.).	2	

	3.Ліквідація автономії України та утворення російських державних установ. 4.Глухів і Глухівщина в історії культурного життя України.		
9.	Практичне заняття 9. Руйнування та повне знищення населених пунктів Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. 1.Учасники каральних операцій зі знищення сіл і селищ регіону в роки Німецько-радянської війни. 2.Тактика знищення окупантами населених пунктів Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. 3.Найбільші трагедії регіону.	2	
10–11.	Практичне заняття 10–11. Партизани Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. 1.Загальна характеристика радянських партизанських загонів. 2.Найбільш відомі очільники партизанських з'єднань регіону. 3.Роль партизан у розправі над мирними жителями Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. <i>Індивідуальне завдання:</i> Скласти порівняльну таблицю з довільними критеріями на тему: «Наслідки військової агресії нацистів (1941–1943 рр.) та росіян (2022) для Чернігово-Сіверщини: порівняльна характеристика».		
12–13.	Практичне заняття 12–13. Історичне краєзнавство Глухівщини в незалежній Україні 1.Відомі краєзнавці Глухівщини – просопографічні портрети. 2.Форми краєзнавчої роботи в закладах освіти. 3.Мережа музеїв Глухова. 4.Особливості формування довідково-бібліографічного апарату краєзнавчої літератури.	2	2
Разом		16	6

Зміст самостійної роботи студентів

№ теми	Зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна	Заочна
<i>Змістовий модуль I. Теоретико-практичні засади історичного краєзнавства в Україні</i>			
1	Тема 1. Історичне краєзнавство як невід’ємна частина історичної науки 1. Роль історичного краєзнавства в формуванні національної ідентичності. 2. Взаємозв'язок між історичним краєзнавством і локальною історією. 3. Методологічні підходи до вивчення історичного краєзнавства в Україні.	6	5
2	Тема 2. Джерела історичного краєзнавства 1. Класифікація джерел історичного краєзнавства: письмові, усні, археологічні. 2. Використання архівних матеріалів у дослідженнях історичного краєзнавства. 3. Роль усних джерел у збереженні локальної історії.	6	7
3	Тема 3. Методи історико-краєзнавчих досліджень	5	7

	1. Порівняльний аналіз методів дослідження в історичному краєзнавстві. 2. Використання географічних інформаційних систем (ГІС) у краєзнавчих дослідженнях. 3. Інтердисциплінарні підходи до вивчення історії через краєзнавство.		
4	Тема 4. Становлення краєзнавства як науки XIX – початок XX ст. 1. Вплив соціально-політичних змін на розвиток краєзнавства в Україні. 2. Основні постаті та їх внесок у становлення українського краєзнавства. 3. Краєзнавство як засіб збереження культурної спадщини в умовах імперської політики.	5	7
5	Тема 5. Значення археологічних пам'яток для вивчення історії краю 1. Археологічні знахідки як джерела для реконструкції історії регіону. 2. Взаємозв'язок археології та історичного краєзнавства: приклади з Глухівщини. 3. Охорона археологічних пам'яток: проблеми та перспективи.	5	7
6	Тема 6. Усні джерела історичного краєзнавства 1. Методика збору усних свідчень: виклики та можливості. 2. Роль фольклору як усного джерела в дослідженнях краєзнавства. 3. Усна історія як інструмент вивчення соціальних змін у регіоні.	5	7
7	Тема 7. Значення ономастики та її розділів для історичного краєзнавства 1. Ономастика як відображення культурних і соціальних процесів. 2. Вивчення географічних назв як джерело інформації про минуле регіону. 3. Аналіз особистих і родових імен у контексті історичних змін.	6	7
8	Тема 8. Музеї та архіви в українському краєзнавстві 1. Роль музеїв у збереженні та популяризації локальної історії. 2. Архіви як джерело для досліджень краєзнавства: можливості та обмеження. 3. Співпраця музеїв і архівів у контексті краєзнавчих досліджень.	6	7
Змістовий модуль II. Історичне краєзнавство Глухівщини			
9	Тема 9. Глухів і Глухівщина до XVII ст. 1. Географічні та соціально-економічні особливості Глухівщини до XVII ст. 2. Роль Глухова в торгових шляхах середньовічної України. 3. Взаємодія місцевого населення з сусідніми культурами до XVII ст.	6	7
10	Тема 10. Глухів і Глухівщина в подіях Національно-визвольної війни 1648–1657 рр. 1. Вплив Національно-визвольної війни на соціально-економічний розвиток Глухівщини.	5	7

	2. Глухів як центр козацької активності: роль і значення. 3. Участь місцевого населення в подіях Національно-визвольної війни.		
11	Тема 11. «Глухівський період» історії гетьманської України 1. Політична роль Глухова в контексті гетьманської України. 2. Соціально-економічний розвиток Глухова в «глухівський період». 3. Культурні досягнення Глухова як гетьманської столиці.	5	7
12	Тема 12. Столичне місто Глухів і Глухівщина в II половині XVIII ст. 1. Соціально-економічні зміни в Глухові наприкінці XVIII ст. 2. Політична роль Глухова в контексті українського державотворення. 3. Культурне життя Глухова в II половині XVIII ст.	5	7
13	Тема 13. Руйнування та повне знищення населених пунктів Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. 1. Вплив Другої світової війни на демографію Чернігово-Сіверщини. 2. Пам'ять про руйнування: як зберегти історію населених пунктів. 3. Оцінка матеріальних втрат і відновлення після війни.	7	7
14	Тема 14. Партизани Чернігово-Сіверщини в 1941–1943 рр. 1. Організація партизанського руху на Чернігово-Сіверщині: основні етапи та діячі. 2. Вплив партизанського руху на хід Другої світової війни в Україні. 3. Спадщина партизанського руху: пам'ять і дослідження.	6	7
15	Тема 15. Історичне краєзнавство Глухівщини в незалежній Україні. 1. Розвиток краєзнавчих досліджень у Глухові після здобуття незалежності. 2. Сучасні виклики та перспективи для історичного краєзнавства Глухівщини. 3. Взаємодія місцевих громад із науковими установами в дослідженні історії.	6	7
16	Тема 16. Відомі історики та краєзнавці Глухівщини 1. Внесок видатних постатей у розвиток історичного краєзнавства Глухівщини. 2. Аналіз праць відомих краєзнавців: тематика та методологія. 3. Спадщина сучасних дослідників: нові підходи до вивчення місцевої історії.	6	7
Всього		80	110

Передбачено написання рефератів, тез і наукових статей на запропоновані теми СРС.

Перелік питань для підсумкового контролю

1. Види історико-краєзнавчої діяльності.
2. Напрямки історичного краєзнавства.
3. Об'єкти краєзнавчої діяльності.
4. Джерела історичного краєзнавства.

5. Функції історичного краєзнавства.
6. Історико-краєзнавчий матеріал давньоруських літописів і його значення.
7. Поширення знань про рідний край у XII–XVI ст.
8. Литовські літописи як джерела історико-краєзнавчого матеріалу Литовсько-Руської доби.
9. Краєзнавчо-картографічне значення «книги Большого чертежу» та «Описання України» Г. Боплана.
10. Відображення історії в літописах XVI – першої пол. XVII ст.
11. Відображення історії в хроніках і літописах другої половини XVII – поч. XVIII ст.
12. Історико-краєзнавчий матеріал козацьких літописів др. пол. XVII–XVIII ст.
13. Поширення знань про край в ХУП–ХУІІІ ст.
14. «Історія Малоросії» М. Маркевича як джерело історико-краєзнавчого матеріалу періоду Гетьманщини др. пол. XVII–XVIII ст.
15. М. Марков – один із перших дослідників місцевої старовини.
16. М. Берлінський – один із перших дослідників історії міста Києва.
17. Краєзнавча робота в XIX – на поч. XX ст.
18. Архів «Південно-Західної Росії», як джерело великої кількості історико-краєзнавчого матеріалу.
19. Журнал «Київська старовина» як джерело значного масиву історико-краєзнавчого матеріалу.
20. «Записки Наукового товариства ім. Шевченка», як джерело історико-краєзнавчої інформації.
21. Товариство Нестора-літописця в Києві.
22. Історико-краєзнавчий матеріал у «Трудах Полтавської Архівної Комісії»
23. Перші музеї на території України.
24. Перший літературно-меморіальний музей в Україні.
25. Створення комітету охорони пам'яток старовини на Чернігівщині в 1917 році.
26. Діяльність Археографічної комісії ВУАН у 1918–1922 рр.
27. Історія краю на сторінках Чернігівських губернських видань.
28. Краєзнавча робота в 20–40-і роки XX ст.
29. Згортання краєзнавчої роботи з середини 30-х років XX ст.
30. Краєзнавча робота в 50-х – 70-х роках XX ст.
31. Видання 26-ти томної «Історії міст і сіл Української РСР».
32. Видання 8-ми томної (в 10-ти книгах) «Історії Української РСР».
33. Здійснення видання 17-ти томів «Української Радянської енциклопедії» (УРЕ).
34. Створення та діяльність українського товариства охорони пам'яток історії та культури (УТОПІК).
35. Видання науково-інформаційного бюлетеня «Пам'ятки України».
36. Звіт «Пам'яток історії та культури Української РСР».
37. Відродження історичного краєзнавства в друг. пол. 80-х–90-х років XX ст.
38. Заснування та зміст діяльності історико-просвітницького товариства «Меморіал».
39. Відновлення діяльності товариства «Просвіта» ім. Т.Г. Шевченка.
40. Створення та діяльність Всеукраїнської спілки краєзнавців.
41. Створення «Зводу пам'яток історії та культури України» по Сумській області та Глухівщині.
42. Історичні джерела як основа наукового вивчення історії краю.
43. Історичні пам'ятки: речові, етнографічні, топонімічні, писемні.
44. Археологічні пам'ятки та їх значення для історії краю.
45. Топонімічні пам'ятки та методика їх вивчення.
46. Ономастика. Відображення в прізвищах рис характеру, виробничої діяльності людей.

47. Пам'ятки матеріальної культури: садиби-музеї, будинки-свідки подій, меморіальні знаки та ін.
48. Збирання та опрацювання експонатів. Створення музеїв.
49. Основні об'єкти історичного краєзнавства.
50. Історико-краєзнавча робота в закладах освіти.
51. «Глухівський період» історії Гетьманщини (1708–1782 рр.)
52. Роль столиці Гетьманщини – Глухова в захисті української державності.
53. Архівні пам'ятки «Глухівського періоду» історії Гетьманщини.
54. Діячі культури та мистецтва Глухівщини в ХУІІІ ст.
55. Діячі культури та мистецтва Глухівщини в ХІХ ст.

Система поточного та підсумкового оцінювання навчальних досягнень студентів
(критерії оцінювання та шкала оцінювання)

Підсумкова оцінка складається з розрахунку 100 балів. Підсумкова оцінка курсу навчальної дисципліни є сумою балів, отриманих за окремі оцінювані форми навчальної діяльності: поточний контроль (оцінка рівня засвоєння теоретичного матеріалу під час практичних занять і виконання самостійної роботи) та модульного контролю.

Вид контролю	Практичні заняття	Самостійна робота	Модульний контроль	Форма семестрової атестації (залік)
Максимальна кількість балів	64	16	20	0
№1	ПЗ №1 – 8	СР №1 – 2	МК №1 – 20	
№2	ПЗ №2 – 8	СР №2 – 2		
№3	ПЗ №3 – 8	СР №3 – 2		
№4	ПЗ №4 – 8	СР №4 – 2		
№5	ПЗ №5 – 8	СР №5 – 2		
№6	ПЗ №6 – 8	СР №6 – 2		
№7	ПЗ №7 – 8	СР №7 – 2		
№8	ПЗ №8 – 8	СР №8 – 2		
Разом				100

Поточний контроль рівня знань студентів передбачає перевірку рівня підготовленості студента з теми. Поточний контроль здійснюється за напрямками:

- контроль за систематичністю й активністю роботи на практичних заняттях;
- контроль за виконанням завдань для самостійного опрацювання поза межами аудиторних занять.

Підсумковий контроль знань студентів здійснюється в кінці семестру в формі заліку за підсумками роботи з курсу.

При оцінюванні рівня знань студента аналізу підлягають:

- **характеристики відповіді:** цілісність, повнота, логічність, обґрунтованість, правильність;
- **якість знань (ступінь засвоєння фактичного матеріалу):** осмисленість, глибина, гнучкість, дієвість, системність, узагальненість;
- **рівень володіння розумовими операціями:** вміння аналізувати, синтезувати, порівнювати, абстрагувати, узагальнювати, робити висновки з проблем, що розглядаються;
- **досвід творчої діяльності:** вміння виявляти проблеми, розв'язувати їх, формувати гіпотези;
- **самостійна робота:** робота з навчально-методичною, науковою, допоміжною вітчизняною та зарубіжною літературою з питань, що розглядаються, вміння добувати інформацію з різноманітних джерел (нормативні, програмові, преса), робота з комп'ютерною технікою, системою Internet.

Студент має право:

- вільно висловлювати свої думки усно або письмово, аргументуючи їх;
- вносити пропозиції щодо формування та реалізації власної освітньої траєкторії; активізації власної самостійної пізнавальної діяльності, форм і методів проведення аудиторних занять;
- відпрацьовувати пропущені заняття в установленому порядку;
- отримати індивідуальні консультації в викладача.

Студент зобов'язаний:

- відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого дирекцією розкладу, запізнення на заняття допускається тільки з поважних причин;
- брати активну участь у роботі під час аудиторних занять, дотримуватися правил етичної поведінки, поважати думки та права інших студентів і викладача;
- набрати під час вивчення навчальної дисципліни мінімум 60 балів.

Політика щодо дедлайнів і перескладання.

Пропущені з поважної причини заняття дозволяється відпрацьовувати впродовж двох тижнів після завершення дії поважної причини і при наявності документа-підстави (довідки, розпорядження про індивідуальний графік відвідування тощо).

Політика щодо академічної доброчесності.

Студенти керуються нормами «Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти в Глухівському національному педагогічному університеті імені Олександра Довженка».

Політика щодо викладання.

Викладання навчальної дисципліни відбувається на засадах студентоцентризму, антропоцентризму, гуманізму, поваги до соціокультурного плюралізму.

Критерії оцінювання навчальних досягнень здобувачів вищої освіти з навчальної дисципліни

Оцінка а ECTS	Сума балів за 100 бально	Критерії
---------------------	-----------------------------------	----------

	ю шкалою	
A	90-100	Студент демонструє повні й міцні знання навчального матеріалу в обсязі, що відповідає програмі дисципліни, правильно й обґрунтовано приймає необхідні рішення в різних нестандартних ситуаціях. Уміє реалізувати теоретичні положення дисципліни в практичних розрахунках, аналізувати та співставляти дані об'єктів діяльності фахівця на основі набутих із даної та суміжних дисциплін знань і умінь. Знає сучасні технології та методи розрахунків із даної дисципліни. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань проявив вміння самостійно вирішувати поставлені завдання, активно включатись у дискусії, може відстоювати власну позицію в питаннях і рішеннях, що розглядаються. Зменшення 100-балової оцінки може бути пов'язане з недостатнім розкриттям питань, що стосується дисципліни, яка вивчається, але виходить за рамки об'єму матеріалу, передбаченого силабусом навчальної дисципліни, або студент проявляє невпевненість у тлумаченні теоретичних положень чи складних практичних завдань.
	100	
	99	
	98	
	97	
	96	
	95	
	94	
	93	
	92	
	91	
	90	
B	82-89	Студент демонструє гарні знання, добре володіє матеріалом, що відповідає програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати теоретичні положення при вирішенні практичних задач, але допускає окремі неточності. Уміє самостійно виправляти допущені помилки, кількість яких є незначною.. За час навчання при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань і поясненні прийнятих рішень, дає вичерпні пояснення
	89	
	88	
	87	
	86	
	85	
	84	
	83	
	82	
C	74-81	Студент у загальному добре володіє матеріалом, знає основні положення матеріалу, що відповідає програмі дисципліни, робить на їх основі аналіз можливих ситуацій та вміє застосовувати при вирішенні типових практичних завдань, але допускає окремі неточності. Уміє пояснити основні положення виконаних завдань Помилки в відповідях не є системними. Знає характеристики основних положень, що мають визначальне значення при проведенні практичних занять, при виконанні індивідуальних / контрольних завдань і поясненні прийнятих рішень, в межах дисципліни, що вивчається.
	81	
	80	
	79	
	78	
	77	
	76	
	75	
	74	
D	64-73	Студент засвоїв основний теоретичний матеріал, передбачений програмою дисципліни, та розуміє постанову стандартних практичних завдань, має пропозиції щодо напрямку їх вирішень. Розуміє основні положення, що є визначальними в курсі, може вирішувати подібні завдання тим, що розглядалися із викладачем, але допускає значну кількість неточностей і грубих помилок, які може усувати за допомогою викладача
	73	
	72	
	71	
	70	
	69	
	68	
	67	
	66	
	65	
	64	

E	60-63	Студент має певні знання, передбачені в програмі дисципліни, володіє основними положеннями, що вивчаються на рівні, який визначається як мінімально допустимий. З використанням основних теоретичних положень, студент із труднощами пояснює правила вирішення практичних завдань дисципліни. Виконання практичних (індивідуальних, контрольних) завдань значно формалізовано: є відповідність алгоритму, але відсутнє глибоке розуміння роботи та взаємозв'язків із іншими дисциплінами.
	63	
	62	
	61	
	60	
FX	35-59	Студент може відтворити окремі фрагменти з курсу. Незважаючи на те, що програму навчальної дисципліни студент виконав, працював він пасивно, його відповіді під час практичних робіт в більшості є невірними, необґрунтованими. Цілісність розуміння матеріалу з дисципліни в студента відсутні.
F	1-34	Студент повністю не виконав вимог програми навчальної дисципліни. Його знання на підсумкових етапах навчання є фрагментарними.

Політика курсу

Академічна доброчесність.

Викладання та засвоєння ОК передбачає:

- *сталу волю до сумлінної інтелектуальної праці, орієнтованої на пошук істини та суспільне благо;*
- *суворе дотримання принципів інтелектуальної власності;*
- *підпорядкування своїх дій виключно вимогам та логіці неупередженого наукового дослідження, а не особистим інтересам чи соціальній кон'юктурі;*
- *здатність брати на себе відповідальність за процес та результати дослідження, не фальшивати та не симулювати їх;*
- *суворо дотримуватися прав інтелектуальної власності та наукового пріоритету;*
- *не припускати плагіату: усі письмові роботи перевіряються на наявність плагіату та допускаються до захисту з коректними текстовими запозиченнями, які не повинні перевищувати 20-25%.*
- *сприяти утвердженню в науковому співтоваристві норм інтелектуальної відповідальності, чесності, сумління, високих теоретичних стандартів.*

Також очікується, що роботи здобувачів вищої освіти будуть їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших здобувачів становлять, але не обмежують, приклади можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі є підставою для її не зарахування викладачем, незалежно від масштабів плагіату.

До всіх здобувачів освіти освітньої компоненти гарантується неупереджене ставлення та справедливе оцінювання результатів роботи. Високо цінується дотримання принципів академічної доброчесності. Навіть окремий випадок порушення академічної доброчесності є серйозним проступком, який може призвести до несправедливого перерозподілу оцінок і загального рейтингу студентів. Здобувачі, які проявили академічну нечесність під час виконання завдань (тестів) та контрольних заходів, притягуються до академічної відповідальності – нульової оцінки для цього завдання з відповідним зниженням підсумкового балу.

За порушення академічної доброчесності в процесі вивчення курсу здобувачі освіти можуть бути притягнені до академічної відповідальності:

- повторне проходження оцінювання (тестування, контрольна робота);
- повторне проходження курсу.

Відвідування занять.

Відвідування лекційних занять є важливою складовою навчання та добровільним вибором здобувача вищої освіти. Лекційні та практичні заняття проводяться згідно з розкладом і рекомендованим є їх повне відвідування усіма здобувачами, не враховуючи об'єктивні причини відсутності, про які завчасно має попереджуватися викладач. Результати виконання завдань до практичних занять чи опрацювання питань лекційного курсу (за умов самостійного вивчення) мають бути представлені викладачу на перевірку відповідно до розкладу занять особисто під час їх проведення чи в режимі online, але не пізніше ніж до наступного практичного чи лекційного заняття. Також здобувачі вищої освіти в обов'язковому порядку мають дотримуватися всі строків визначених для виконання всіх видів робіт, які передбачено курсом.

Матеріали самостійно опрацьованих лекцій (тезисний конспект) і практичних робіт мають бути надіслані в Google Classroom курсу чи на e-mail, Viber викладача.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. Белашов В. Глухів – столиця Гетьманської України (1708–1782 рр.): (від перших поселень до сучасності). Суми: ТОВ «ВПП «Фабрика друку», 2019. 420 с.
2. Бойко О.Д. Історія України: навчальний посібник для ВНЗ. Київ, 2018. URL: <https://uahistory.co/pidruchniki/ukraine-history-boyko-7-edition-2018/> (дата звернення 29.08.2025).
3. Вавричин М. Україна на стародавніх картах: кінець XV – перша половина XVII ст. Київ: Наукова думка, 2004. 208 с.
4. Голубко В., Качараба С., Середяк А. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005. Ч.1. 130 с. URL: <https://cutt.ly/p43jCkq> (дата звернення 29.08.2025).
5. Голубко В., Середяк А. Методичні засади підготовки історика-краєзнавця: досвід, перспективи. *Дрогобицький краєзнавчий збірник*. 2017. Вип. 3. URL: <https://cutt.ly/w43kJth> (дата звернення 29.08.2025).
6. Дністрянський М.С. Політична географія України: навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 144 с.
7. Історичне краєзнавство. Напрями та методи історикокраєзнавчих досліджень : курс лекцій / В.Є. Голубко, А.В. Середяк, Р.Я. Геніга та ін. Львів: ЛНУ імені Івана Франка. 304 с. URL: <https://cutt.ly/x43kTlc> (дата звернення 29.08.2025).
8. Котляр Ю.В. Історична географія: навчальний посібник. Миколаїв: ЧНУ ім. Петра Могили, 2017. 216 с.
9. Крижанівський В.М. Соціальний та професійний портрет викладачів історії Глухівського учительського інституту (1874–1917 рр.). *Сіверщина в історії України*. 2018. Вип. 11. С. 245–249.

10. Мицик Ю. Нові документи з історії Глухівщини гетьманської доби. *Сіверщина в історії України*. 2018. Вип. 11. С. 144–148.
11. Пам'яткоохоронна робота в закладах загальної середньої освіти: навчально-методичний посібник / укладачі: Прокопчук В.С., Гриценко А.П. Глухів: Глухівський НПУ ім. О. Довженка, 2023. 152 с.
12. Уривалкін О.М. Історичне краєзнавство. Навчальний посібник. Київ: КНТ, 2006. 296 с.

Допоміжна

1. Белашов В.І. Гетьманщина мовою документів і матеріалів другої половини XVII–XVIII ст. Збірник документів і матеріалів. Глухів: РВВ ГДПУ ім. О. Довженка, 2006. 184 с.
2. Вечерський В.В. Гетьманські столиці України. Київ: Наш час, 2008. 320 с. URL: <https://cutt.ly/FVfbNf4> (дата звернення 29.08.2025).
3. Вечерський В. Глухів. Малі історичні міста України. Київ: Абрис, 2003. 168 с.
4. Гриценко А.П. Формування Глухівського партизанського загону: правда і вимисли. *Сіверщина в історії України*. Зб. наукових праць. Вип. 14. Ніжин, 2021. С. 286–288.
5. Дудка І. Патріотичне виховання студентської молоді як складова громадської діяльності вищого навчального закладу. *Витоки педагогічної майстерності*. 2015. С. 56–63.
6. Жаровська О.П. Патріотичне виховання студентів в освітньо-виховному середовищі педагогічного університету: дис. на здобуття ступеня канд. пед. наук: 13.00.07. Вінниця: Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського, 2015. 290 с.
7. Колієнко А.А. Роль партизанських з'єднань у спаленні сіл та селищ Чернігівщини в 1941–1943 рр. *Студентські історичні студії: збірник наукових праць*. Глухів: ГНПУ імені Олександра Довженка, 2022. №8. С. 19–23.
8. Ленченко В. Столиця Гетьманщини Глухів за планами XVIII століття. *Український археографічний щорічник*, 2009. Вип. 13–14. С. 223–240. URL: <https://cutt.ly/m4PalMo> (дата звернення 29.08.2025).
9. Маслак В.І. Проблема незалежності Гетьманщини середини XVII ст. очима сучасних польських істориків. *Наукові записки історичного факультету Запорізького національного університету*. Запоріжжя, 2014. Вип. 40. С. 233–237. URL: <https://cutt.ly/H4PfVM6> (дата звернення 29.08.2025).
10. Науменко В., Нестеренко В. Зона військової адміністрації 1941–1943 рр.: основні напрями окупаційної економічної та соціальної політики. *Україна у Другій світовій війні: погляд з XXI ст.: Історичні нариси* / ред. колегія: В.А. Смолій, Г.В. Боряк, Ю.А. Левенець та ін. Київ: Наукова думка, 2011. С. 368–391.
11. Нестеренко В.А. Умови розгортання радянського партизанського руху в 1941 – на початку 1942 рр. *Сумський історико-архівний журнал*. 2012.

- URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/30049> (дата звернення 29.08.2025).
12. Сердюк І. Полкові міста Гетьманщини в другій половині XVIII ст.: економіка та демографія. *Українська держава другої половини XVII–XVIII ст.: політика, суспільство, культура*, 2014. С. 231–270. URL: <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/5388/1/Serdiuk9.pdf> (дата звернення 29.08.2025).
13. Шаповаленко Є.Ю. Повсякденне життя сільського населення Чернігівщини в роки окупації (1941–1943 рр.): дис. на здобуття ступеня канд. іст. наук: 07.00.01. Чернігів: Національний університет «Чернігівський колегіум», 2018. 381 с.
14. Шемшученко Ю. Козацькі ради у Глухові. *Світогляд*, 2008, Вип. 3(4). С. 22–25. URL: <https://www.mao.kiev.ua/biblio/jscans/svitogliad/svit-2008-12-4/svit-2008-12-4-22-shemshushenko.pdf> (дата звернення 29.08.2025).
15. Шишкіна Ю.А. Історія Глухова доби Гетьманщини (за матеріалами Центрального державного історичного архіву України у Києві). *Сіверщина в історії України*, 2013. Вип. 6. С. 260–265. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/handle/123456789/74836> (дата звернення 29.08.2025).
16. Baker A.R.H. *Geography and History: Bridging the Divide*. Cambridge University Press. 2003.
17. Kubicek Paul. *The history of Ukraine*. Westport, Connecticut, USA. 221 с. URL: <https://cutt.ly/b4ESQyn>
18. Plokhyy Serhii. *The Gates of Europe: A History of Ukraine*. New York, 2015. URL: <https://cutt.ly/N4ElzXt>